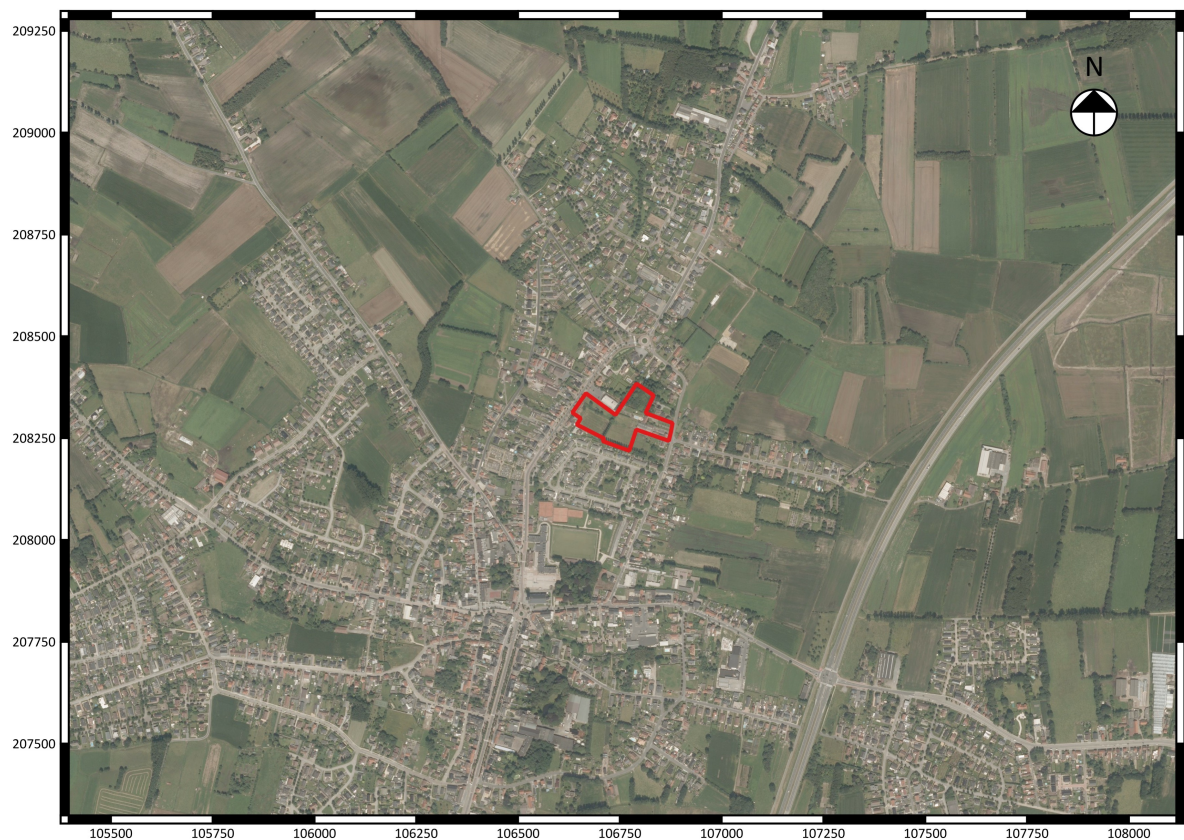

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Kerkakker te Evergem

Jeroen Verrijckt
Maarten Smeets
Annelies De Raymaeker
Vanessa Vander Ginst
Nick Van Liefveringe
Wouter Yperman

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Kerkakker te Evergem

**Jeroen Verrijckt
Maarten Smeets
Annelies De Raymaeker
Vanessa Vander Ginst
Nick Van Liefferinge
Wouter Yperman**

**Kessel-Lo, 2016
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Kerkakker te Evergem

Initiatiefnemer:	Brummo nv
Projectleiding:	Maarten Smeets
Erkend archeoloog:	Jeroen Verrijckt
Auteurs:	Jeroen Verrijckt, Maarten Smeets, Annelies De Raymaeker, Vanessa Vander Ginst, Nick Van Liefferinge & Wouter Yperman
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2016, Studiebureau Archeologie bvba

Inhoudstafel

Privacyfiche

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1 Bureaustudie	p. 3
1.1 Beschrijvend gedeelte	p. 3
1.1.1 Administratieve gegevens	p. 3
1.1.2 Archeologische voorkennis	p. 5
1.1.3 Onderzoeksopdracht	p. 5
1.1.4 Werkwijze	p. 7
1.2 Assessmentrapport	p. 9
1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied	p. 9
1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied	p. 14
1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied	p. 18
1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	p. 19
1.2.5 Synthese	p. 19
1.2.6 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek	p. 21
1.2.7 Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek	p. 21
Hoofdstuk 2 Landschappelijk bodemonderzoek	p. 23
2.1 Beschrijvende gedeelte	p. 23
2.1.1 Administratieve gegevens	p. 23
2.1.2 Microreliëf en bodem	p. 23
2.1.3 Onderzoeksopdracht	p. 24
2.1.4 Werkwijze	p. 24
2.2 Assesmentrapport	p. 27
2.2.1 Het referentieprofiel	p. 27
2.2.2 Resultaten van het bodemkundige booronderzoek	p. 28
2.2.3 Interpretatie van het onderzochte gebied	p. 30
2.2.4 Synthese	p. 31
2.2.5 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek	p. 32
2.2.6 Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek	p. 32
Hoofdstuk 3 Programma van maatregelen	p. 33
3.1 Gemotiveerd advies	p. 33
3.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	p. 35
3.2.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	p. 35
3.2.2 Onderzoeksstrategie en –methode	p. 35
3.2.3 Onderzoekstechnieken	p. 36
3.2.4 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code Goede Praktijk	p. 36
Bibliografie	p. 39
Bijlagen	

Hoofdstuk 1 Bureaustudie

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

- Projectcode: 2016F29
- Erkend archeoloog: Jeroen Verrijckt, OE/ERK/Archeoloog/2015/00053, Studiebureau Archeologie bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
- Aanleiding: De nota met word opgemaakt voor een verkavelingsaanvraag in een projectgebied dat buiten de vastgestelde archeologische zones ligt en met een oppervlakte van 19278 m². Daarmee valt de stedenbouwkundige vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones, liggen.
- Vigerende wetgeving: Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De nota met landschappelijk bodemonderzoek werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk.
- Locatie: Evergem, Ertvelde, Kerkakker (fig. 1.1 en 1.2)
- Bounding box: punt 1: x= 106633, y= 208219
punt 2: x= 106880, y= 208384
Evergem, Afd. 4, Sectie A, percelen 267V, 267K (partim), 267Y(partim), 268H, 270M, 275K2 en 276W6, 276Z6 (fig. 1.3)
- Periode uitvoering: juli 2016
- Relevante termen uit thesaurus Onroerend Erfgoed:
Bureauonderzoek, KW-linie, bunkers, wereldoorlog 1
- Verstoorde zones: Binnen de contouren van het projectgebied zijn twee woningen aanwezig. Rondom één van de woningen zijn verscheidene magazijnen en een winkelruimte aanwezig. Er zijn geen bouwplannen of informatie omtrent kelders en funderingsdieptes aanwezig. Vermoedelijk hebben alle gebouwen een minimale versturende impact op het archeologisch sporenbestand. In de tuin van de meest noordelijke woning is een zwembad van 10 x 7 meter met een diepte van +- 1,50 m. In de zone van het zwembad zullen enkel diepe archeologische sporen bewaard zijn.

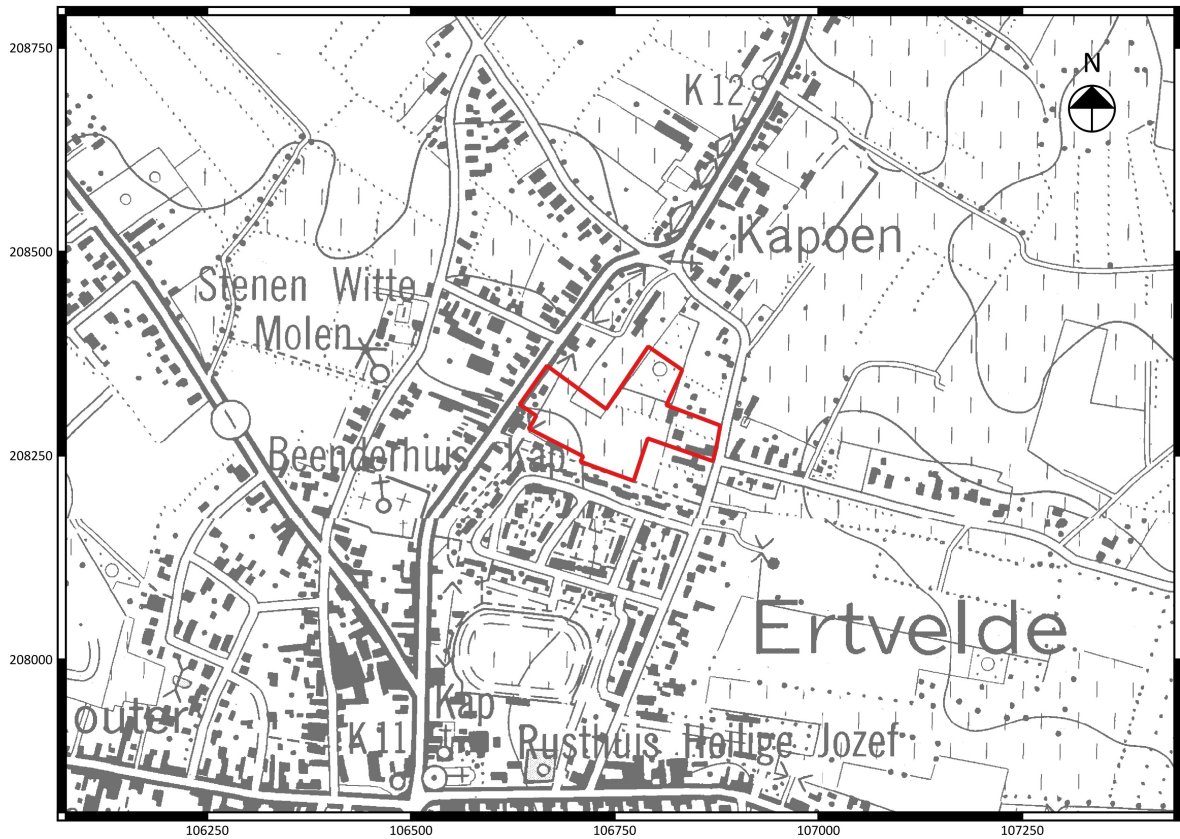

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

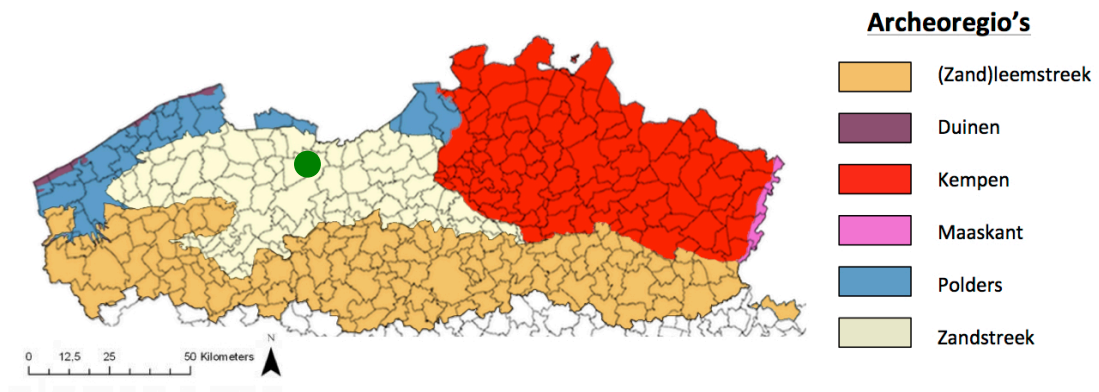

Fig. 1.2: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's¹.

¹ <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

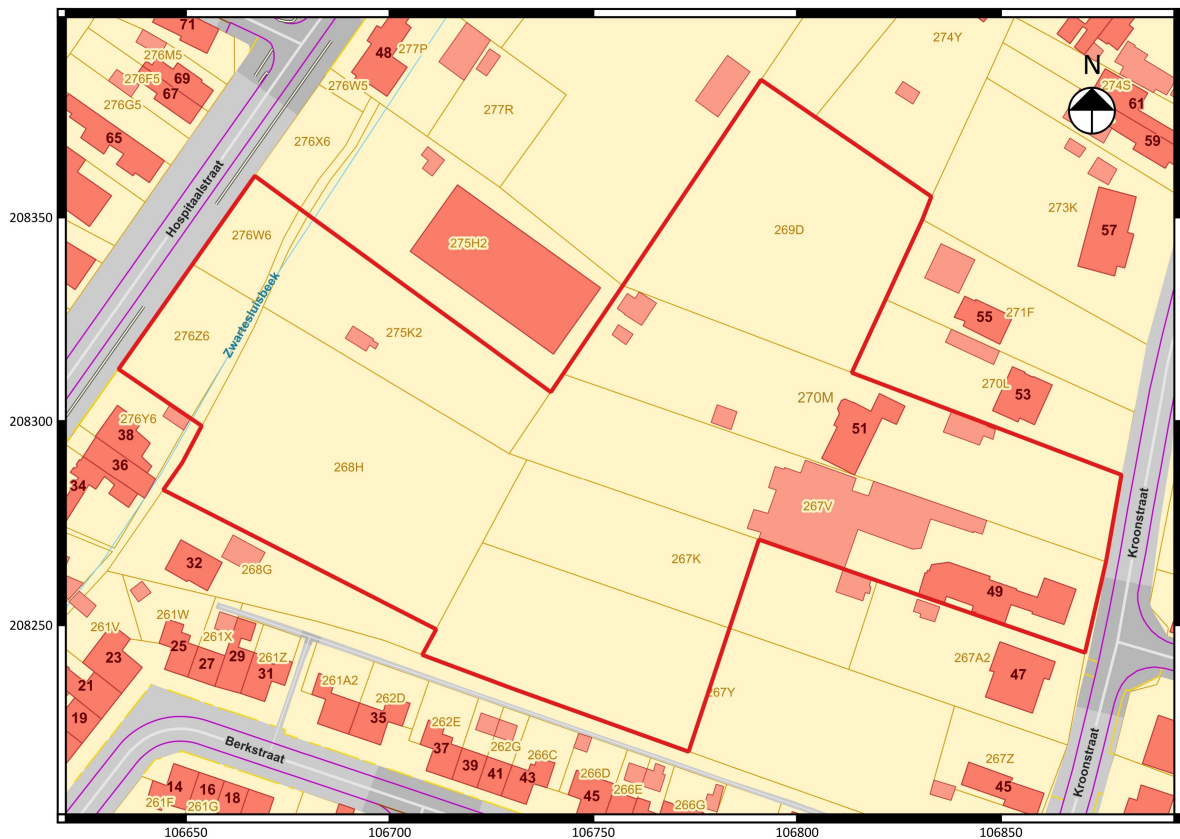

Fig. 1.3: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

1.1.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

1.1.3 Onderzoeksopdracht

Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op een terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen.

De Code Goede Praktijk draagt een aantal mogelijke fasen aan, opgedeeld in prospectie zonder ingreep in de bodem (bureaustudie, landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek, veldkartering) en prospectie met ingreep in de bodem (verkennend archeologisch booronderzoek, waaronder archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten, proefputten in functie van steentijd artefactensites). Na voltooiing van elke fase in het vooronderzoek wordt afgewogen of verder vooronderzoek noodzakelijk is en wat de aard van dat vooronderzoek is. Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven.
- een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen.

- een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken.
- een plan van aanpak voor een behoud in situ op te maken.

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria, aangezien het doel van een archeologisch vooronderzoek immers is om met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bovenstaande informatie te kunnen leveren:

- Is het mogelijk deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het nuttig deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het noodzakelijk deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Vraagstelling:

- Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?
- Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?
- Moeten er bijkomende maatregelen genomen omwille van eventuele aanwezige sites?
- Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.
- Kunnen maatregelen voorgesteld worden voor een eventueel behoud in situ van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?

Randvoorwaarden:

Het terrein is niet toegankelijk voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem daar de eigendomsoverdracht van de gronden naar de projectontwikkelaar (opdrachtgever) gebeurt na het verkrijgen van de verkavelingsvergunning. Tevens kunnen de aanwezige structuren slechts gesloopt worden na het bekomen van de verkavelingsvergunning.

Beschrijving geplande werken:

Het projectgebied is 19278 m² groot. De initiatiefnemer plant een verkaveling waarbij 44 bouwkavels gerealiseerd worden (fig. 1.4). De bouwkavels bestaan uit gekoppelde woningen en open bebouwingen langsheen een nieuw aan te leggen wegenis. Langsheen deze wegenis worden verscheidene parkeerplaatsen aangelegd (33 stuks). In de oostelijke zone wordt de zwarte Sluisbeek behouden. Hierlangs mag door erfdienstbaarheden geen bebouwing komen (zone non-aedificandi). Tussen de hospitaalstraat en de zwarte Sluisbeek wordt een groenzone met elektriciteitscabine aangelegd. Alle woningen zullen voorzien worden van de benodigde putten (waterputten, septische putten etc...) om aan de huidige normen te voldoen. Langsheen de wegenis zullen de nodige nutsvoorzieningen worden aangelegd.

Gegevens omtrent diepte van de funderingen zijn op dit moment nog niet bekend. Deze zullen op de vaste, stabiele bodem geplaatst worden. Veelal komt deze vaste, stabiele bodem overeen met de locatie van het archeologische vlak.

Hoewel de tuinzones op dit moment gevrijwaard worden van werkzaamheden kan er niet uitgesloten worden dat er op deze locaties nog extra structuren worden opgericht. Volgens de huidige regels omtrent ruimtelijke ordening kunnen er bijgebouwen met een maximum oppervlakte van 40m worden opgericht zonder nieuwe, bijkomstige vergunningsaanvraag². Indien er grotere structuren opgericht worden dien er een vergunningsaanvraag te zijn, op dit moment zal echter de verstoring

² www.ruimtelijkeordering.be

plaatsvinden op een perceel kleiner dan 3000 m. Hierdoor kunnen verkavelingen aanschouwd worden als volledig te verstoren zones.

Fig. 1.4: Inplantingsschema verkaveling Broekom-Kroonstraat/Hospitaalstraat.

1.1.4 Werkwijze

Het projectgebied is gelegen in een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Hierdoor dient voornamelijk de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied onderzocht te worden³.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online onderzocht⁴ zodat een duidelijk beeld verkregen werd van de landschappelijke en bodemkundige ligging van het projectgebied (conform de Code Goede Praktijk art. 12.5.2.1 en art. 12.5.2.2). Hiervoor wordt gebruik gemaakt van volgende kaarten:

- Bodemkaart
- Tertiair geologische kaart
- Quartair geologische kaart
- Bodemerosiekaart
- Bodembedekkingskaart
- Digitaal hoogte model (DHM II)

³ Code Goede Praktijk 7.2.3

⁴ www.dov.vlaanderen.be

- Terreinprofielen

De geomorfologische kaart kon niet worden geraadpleegd omdat deze enkel beschikbaar is voor de provincie West-Vlaanderen.

Van het tot nog toe uitgevoerde historisch en heemkundig onderzoek is een stand van zaken opgemaakt met betrekking tot het onderzoeksgebied op basis van de beschikbare publicaties en de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed van Onroerend Erfgoed⁵. Tevens werd historisch kaartmateriaal en luchtfoto's geraadpleegd via het geoportaal van het agentschap Onroerend Erfgoed en bijkomend kaartmateriaal werd opgezocht via www.cartesius.be. Het gebruikte kaartmateriaal werd geselecteerd op basis van de nauwkeurigheid en de aanwezige geschiedkundige gegevens conform de Code Goede Praktijk art. 12.5.1.2). Volgende kaartmateriaal en luchtfoto's werden geraadpleegd:

- Ferrariskaart (1770-1777)
- Atlas der Buurtwegen (ca. 1840)
- Vandermaelenkaart (1846-1852)
- Topografische kaarten (1864, 1892, 1930, 1960, 1977)
- Kaart Duitse linies (1916)

Het belangrijkste beschikbare historische kaartmateriaal werd geraadpleegd om de geschiedenis van het grondgebruik gedurende de laatste eeuwen zo goed mogelijk na te gaan. Deze informatie kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel aanwezige bodemarchief en de bewaring ervan.

Bijkomend archiefonderzoek is niet uitgevoerd omdat uit de analyse van het historisch kaartmateriaal geen grondgebruik naar voor komt dat dit noodzakelijk maakt. Een grondige studie van de beschikbare archivalische bronnen kan wel bijkomende informatie aandragen voor de middeleeuwse geschiedenis van het onderzoeksgebied, maar een dergelijk onderzoek is van een dusdanige omvang dat dit niet past binnen een archeologienota.

⁵ <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120650>

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied

Het projectgebied is een min of meer rechthoekig terrein dat deels grenst aan de Kroonstraat. Het is gelegen op een hoogte van 8,5 m TAW (fig. 1.5). Het projectgebied maakt deel uit van de archeo-regio zandstreek (fig. 1.2). Het projectgebied is te situeren op de noordelijke (licht hellende) flank van een heuvelrug. Een detail van het digitale hoogtemodel (fig. 1.6) en de terreinprofielen tonen dat er een microreliëf aanwezig is in het projectgebied. De zuidelijke zone bevindt ongeveer 0,5 m lager dan de overige delen van het projectgebied. De ontwatering gebeurt door De Zwarteluisbeek die zich aan de westelijke rand van het projectgebied bevindt. Het projectgebied is te situeren in het Gentse kanalen bekken, Scheldebekken.

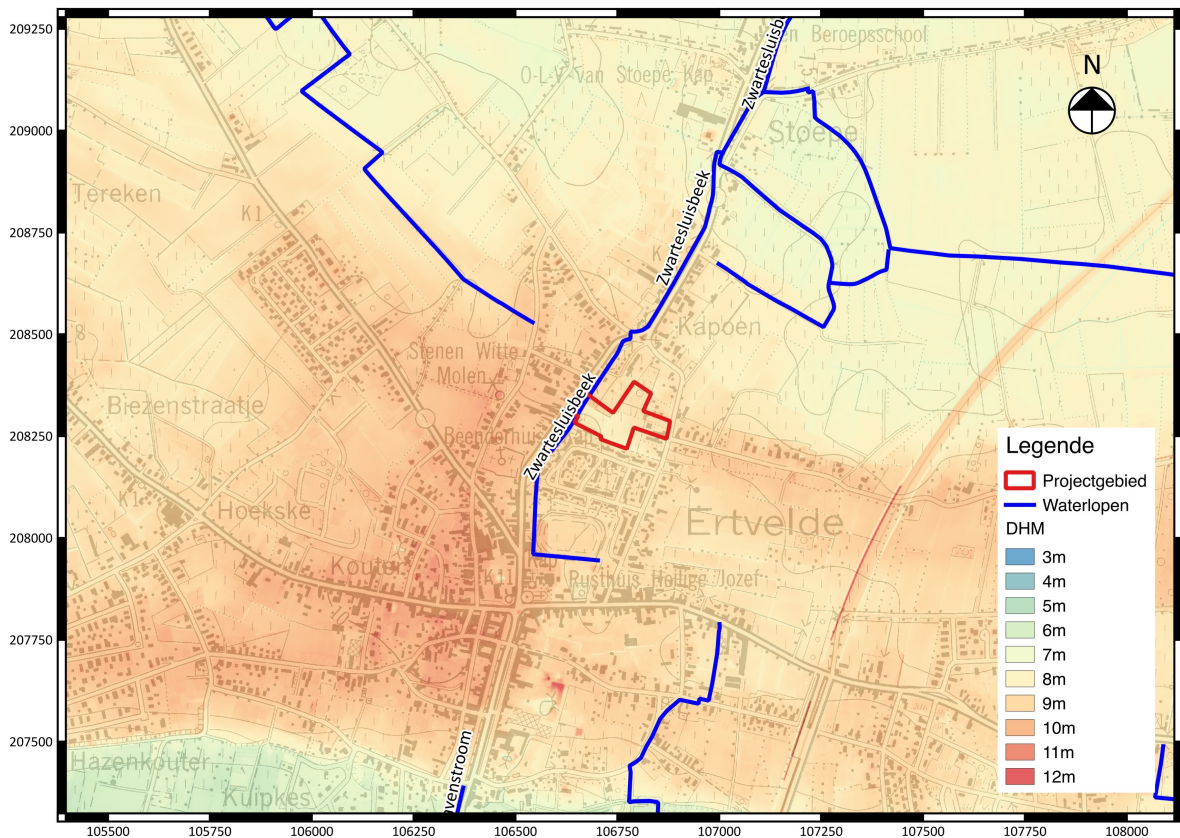

Fig. 1.5: Uittreksel uit het digitaal hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

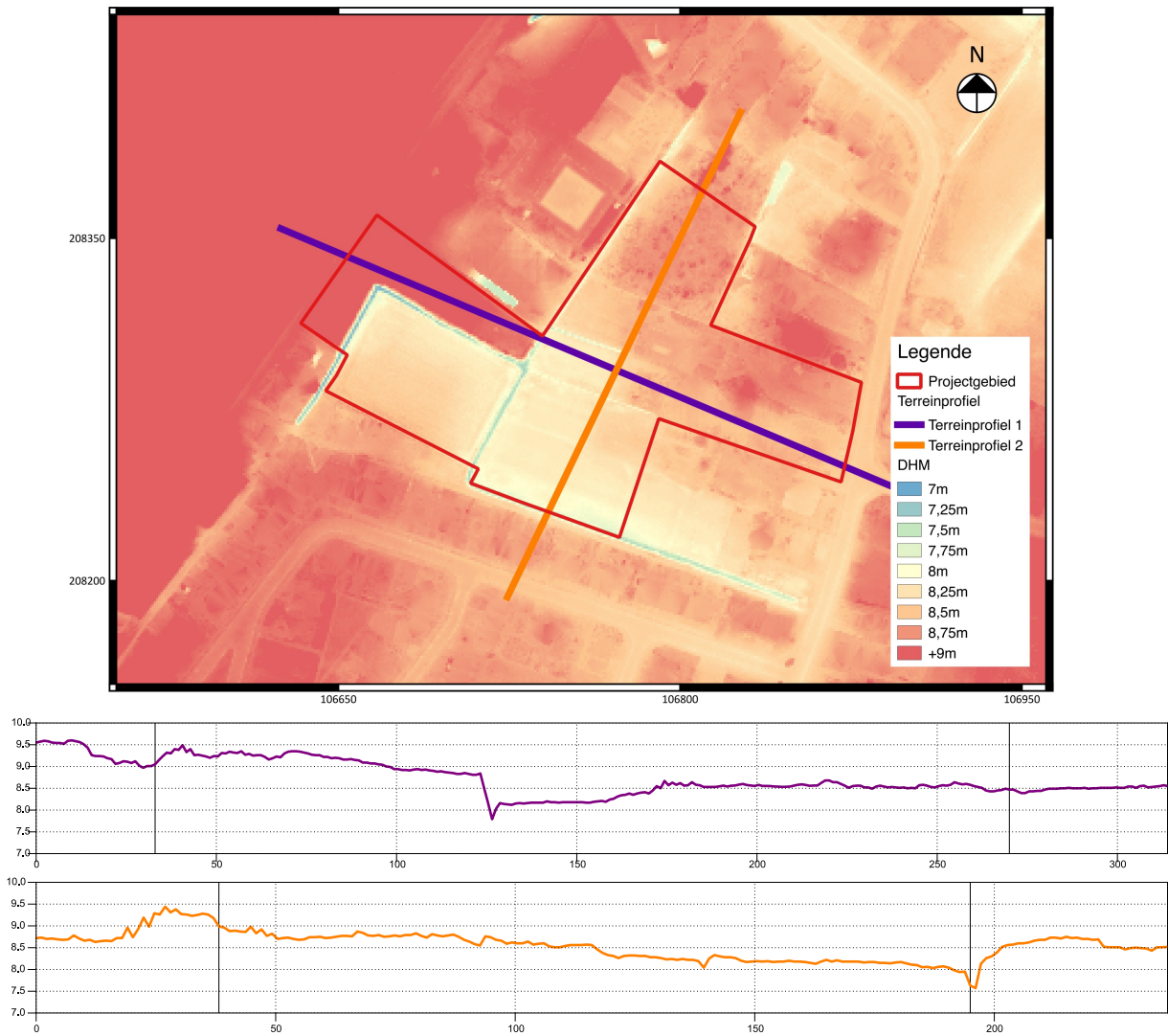

Fig. 1.6: Detail uit het digitaal hoogtemodel met aanduiding en terreinprofielen van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

Fig. 1.7: Luchtfoto uit 2012 (Bron: Geopunt Vlaanderen).

Op de bodemkaart (fig. 1.7) is het grootste gedeelte van het projectgebied gekarteerd als matig droge zandbodem met dikke antropogene humus A-horizont (bodemsérie Zcm). Deze gronden zijn zeer geschikt voor akkerbouw en komen veelvuldig voor nabij oude woonkernen of hoeven. De meest oostelijke zone van het projectgebied staat gekarteerd als bebouwde zone (OB). In het westen van het projectgebied komen matig natte zandbodems met duidelijke ijzer en/of humus B-horizont (bodemsérie Zdg) en matig natte zandbodems zonder profiel of met onbepaald profiel (bodemsérie Zdp) voor.

Op de tertiair geologische kaart bevindt zich onder het projectgebied de Formatie van Maldegem, Lid van Buisputten (laat tot midden Eoceen). Dit lid kenmerkt zich door donkergrijs, fijn zand dat glimmer- en glauconiethoudend is.

Op de quartair geologische kaart kan er een onderscheid gemaakt worden tussen de noordelijke zone en de zuidelijke zone. In de zuidelijke zone komt eolisch dekzand uit het einde van het Weichseliaan voor, dat is afgezet bovenop fluvioperiglaciale zandige afzetting uit het Weichseliaan. Deze laatste afzetting omvat ook klei, leem, grind en veen. In de noordelijke zone komt eolisch zand voor (einde Weichseliaan) dat is afgezet bovenop dezelfde als hierboven beschreven fluvioperiglaciale zandige afzetting of op mariene zandige afzettingen uit het Eemiaan. Deze afzetting is grijs van kleur en omvat klei en leem lensjes.

Op de bodemerosiekaart is het projectgebied niet ingekleurd. De volledige gemeente is echter ingekleurd als zeer weinig erosiegevoelig.

Op de bodemgebruikskaart staat het projectgebied voornamelijk ingekleurd als grasland.

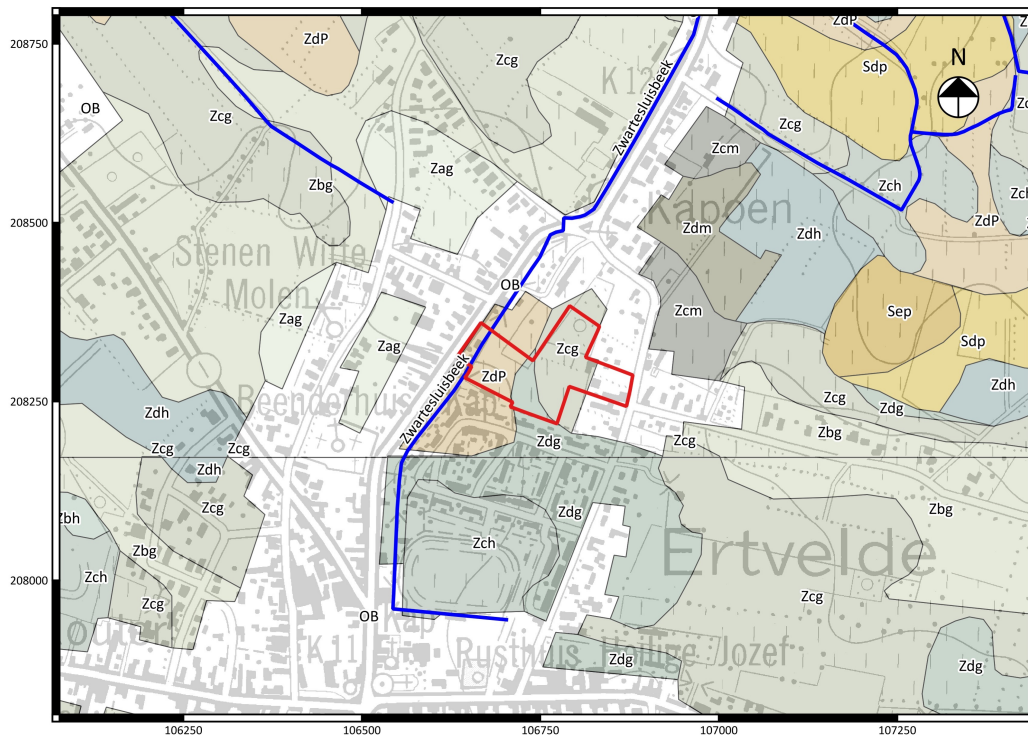

Fig. 1.8: Uittreksel uit de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

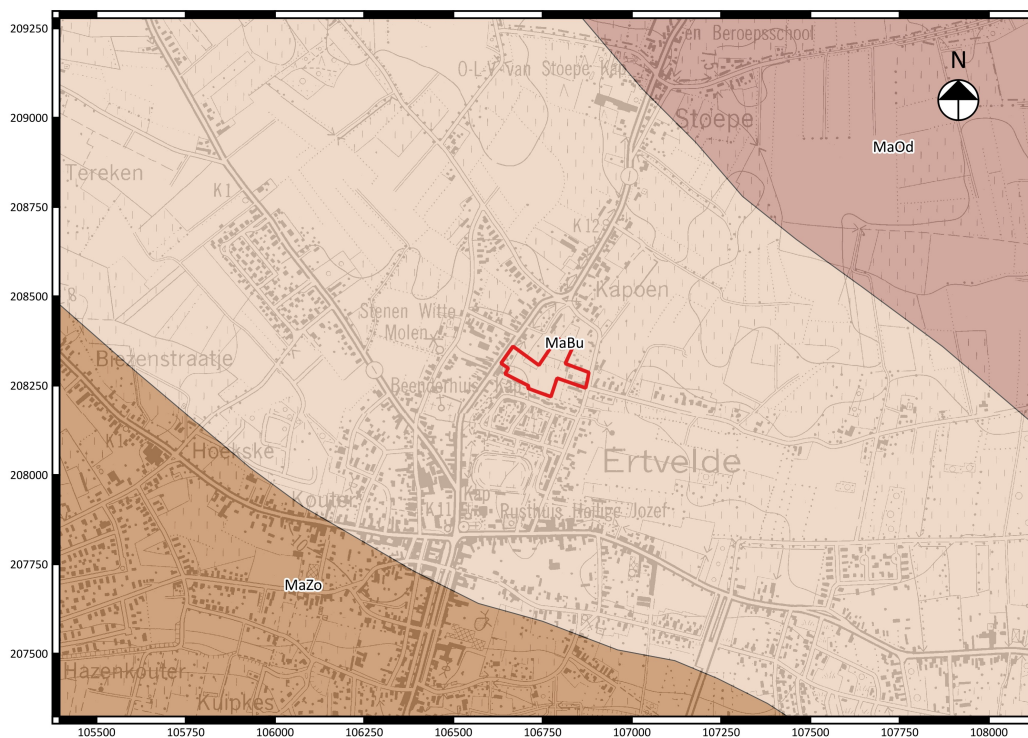

Fig. 1.8: Uittreksel uit de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

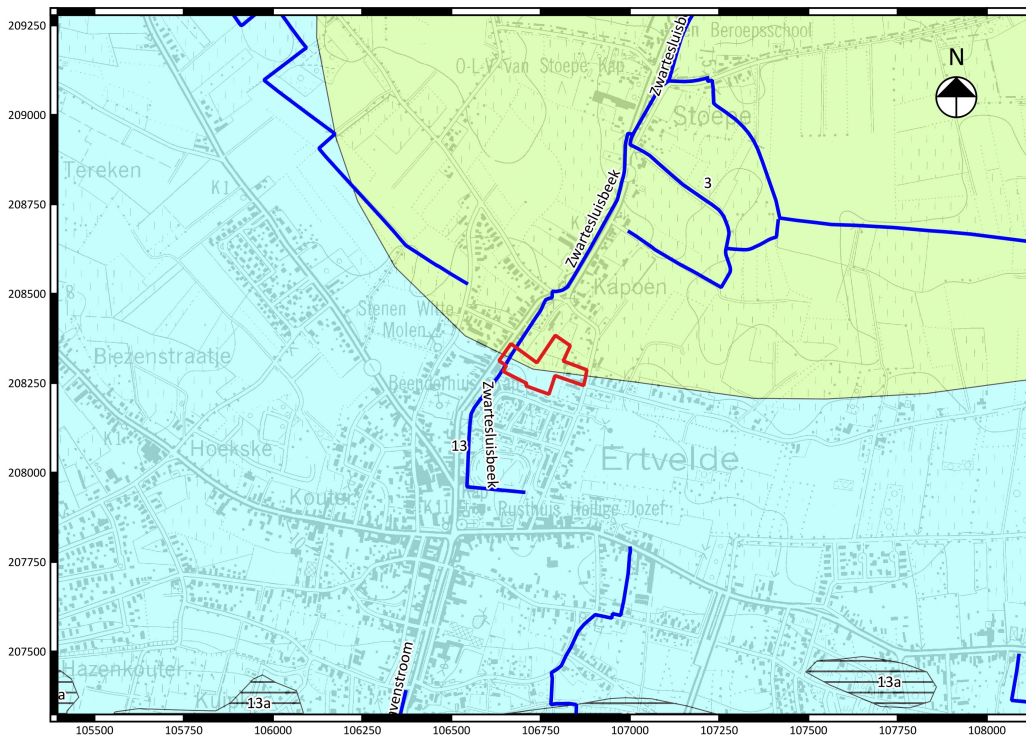

Fig. 1.8: Uittreksel uit de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

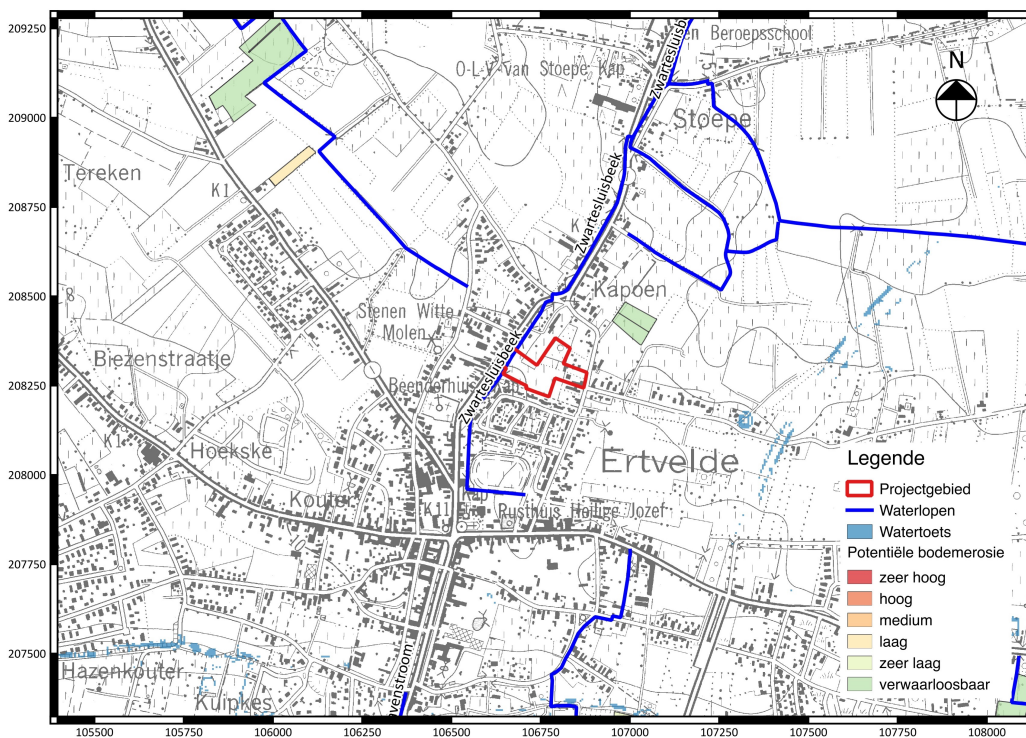

Fig. 1.8: Uittreksel uit de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

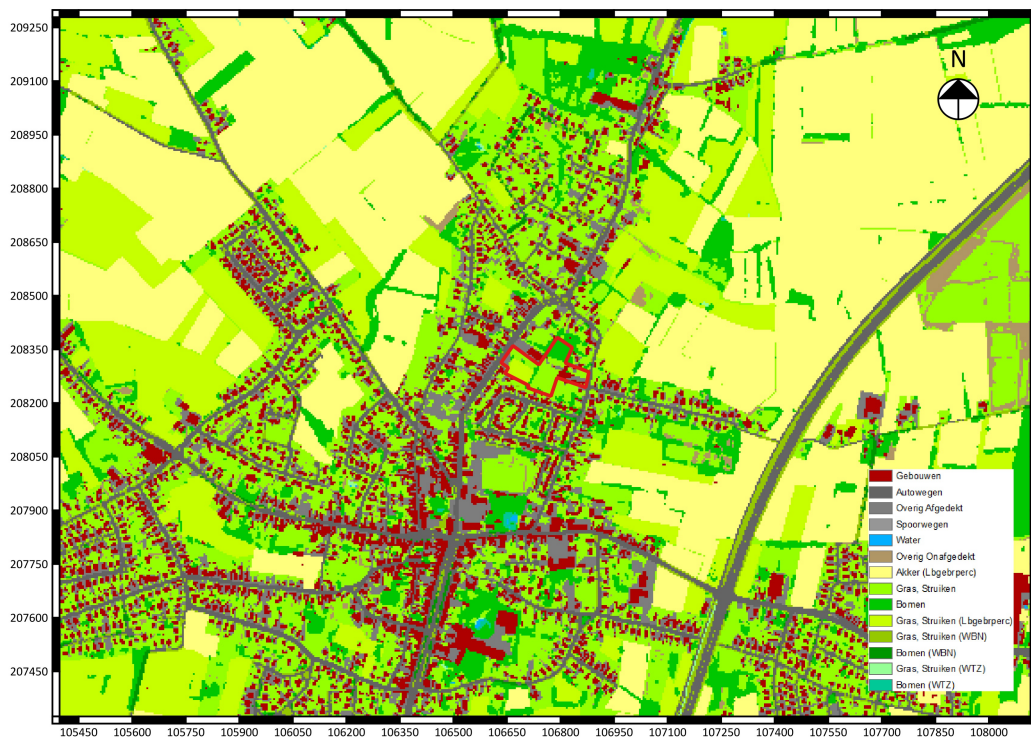

Fig. 1.8: Uittreksel uit de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied⁶

Het projectgebied bevindt zich 500 m ten noorden van de historische kern van Ertvelde. Ertvelde is ontstaan op een dekzandrug langsheen de Antwerpse heerweg, tot de 16de eeuw de belangrijkste verbindingsweg tussen Antwerpen en Brugge. Volgens de inventaris bouwkundig erfgoed stamt de oudste vermelding van Ertvelde uit 1167 en behoorde toe aan de graven van Vlaanderen. In 1649 werd Ertvelde verkocht aan de heren della Faille. Binnen de gemeente Ertvelde waren twee heerlijkheden gesitueerd. De eerste heerlijkheid was deze van de burggravijs met een *castrum* op de Hoge Wal aan de Burggravenstroom. Dit *castrum* is in 1385 tijdens de Gentse opstand vernield. De tweede heerlijkheid is deze van Averij die gesticht is in 1227. Ertvelde is in verschillende periodes onderhevig geweest aan verwoestingen en plunderingen ten gevolge van oorlogen. Zowel in 1385, 1488-1493, de 16de eeuw, de 17de eeuw, de 18de eeuw en 20ste werden de dorpen meermaals bezet en geplunderd. In de 16de eeuw heeft er vermoedelijk een ontvolking van de regio plaatsgevonden ten gevolge van oorlogen.

Op basis van een overzicht van enkele historische kaarten kan het landgebruik binnen het projectgebied gedocumenteerd worden. Zowel op de 18de -eeuwse Ferrariskaart (fig. 1.7) als de 19de -eeuwse Atlas der buurtwegen (fig. 1.8 en fig. 1.9), Vandermaelenkaart (fig. 1.10 en fig. 1.11) en topografische kaart is een nagenoeg zelfde beeld te verkrijgen. De aanwezige wegen zijn tenminste sinds de 18de eeuw ongewijzigd. Enkel de Hospitaalstraat is van 19de eeuwse oorsprong met een voorloper met die een andere richting uit gaat in de 18de eeuw. In het oosten van het projectgebied komt bewoning voor op alle kaarten. Vermoedelijk betreft het hier een hoeve welke zich mogelijk enkele malen herbouwd of verbouwd is. Het is onduidelijk of de woning die ten tijde van het

⁶ Lanclus e.a. 1993; De Vos 1971.

onderzoek aanwezig is, in kern teruggaat tot de 18de eeuwse woning. De overige delen van het projectgebied is telkens in gebruik als akkerlanden en bos.

In de directe omgeving van het onderzoeksgebied komen verscheidene bunkers uit WO I voor. Fig. .12 toont een Duitse stafkaart uit 1916-1918 waarop in groen de locatie van bunkers behorende aan de *Hollandstellung* zijn aangeduid. Deze *Hollandstellung* werd opgericht ter verdediging van de Belgisch-Nederlandse grens om zo een eventuele inval van Nederlandse militairen of geallieerden via Nederland af te slaan. Op de stafkaart is een de grens van het te verdedigen gebied aangegeven in blauw met de inundatiezone (zone die onderwater kan gezet worden bij een eventuele inval). De eigenlijke linie van de *Hollandstellung* bevindt zich zuidelijker dan de bunkerlinie die op de kaart is aangeduid. De in het groen aangeduide bunkers allen tot de voorlinie. Deze voorlinie (*Voorstellung*) bestond uit bunkers met ertussen prikkeldraadversperringen. Het is onduidelijk in hoeverre deze verbonden waren met loopgraven. De bunkers van de voorlinie waren bedoelt om invalswegen vanuit Nederland op een efficiënte manier te controleren. Bij een eventuele vijandelijke inval konden deze doorgangen gemakkelijk afgesloten worden waarmee er tezamen met de dodendraad een volledig gecontroleerde grens ontstond. Langsheen de gehele linie zijn slechts enkele sporadische kleine gevechten geweest in de laatste dagen van WO I. Tijdens WO II werden de bunkers opnieuw gebruikt door zowel burgers, Belgische en Duitse militairen om te schuilen. Ook in WO II zijn de bunkers slechts op enkele plekken betrokken geweest in gevechten⁷.

Binnen het onderzoeksgebied zijn twee woningen aanwezig. Er zijn geen bouwplannen, informatie omtrent kelders en funderingsdieptes beschikbaar voor beide woningen. Bij een plaatsbezoek is gebleken dat de woning op kadastraal perceel 267v een oude hoeve of loonwerkershuis betreft, vermoedelijk opgericht in het begin van de 20ste eeuw. Het is onduidelijk of deze woning teruggaat op de eventuele gebouwen die aanwezig zijn op de Ferrariskaart. Ten westen van de woning bevinden zich verscheidene opslagplaatsen en een winkelruimte van de voormalige AVEVE. De impact van deze woning en de magazijnen op een eventueel archeologisch sporenbestand zal minimaal zijn. De tweede woning, gelegen op kadastraal perceel 270m, is recenter van datum (gelet op de bouwstijl vermoedelijk midden tot eind 20ste eeuw). Ook over deze woning zijn geen gegevens over eventuele kelders beschikbaar. Bij een plaatsbezoek werden geen aanwijzingen voor een kelder teruggevonden. In de achtertuin van deze woning is een zwembad met een diepte van +- 1,50 meter, een lengte van +- 10 m en een breedte van +- 4 meter. Vermoedelijk zal enkel dit zwembad zal een versturende impact op een eventueel archeologisch sporen bestand hebben gehad.

⁷ Sakkers e.a. 2001.

Fig. 1.9: Uittreksel uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

Fig. 1.10: Uittreksel uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

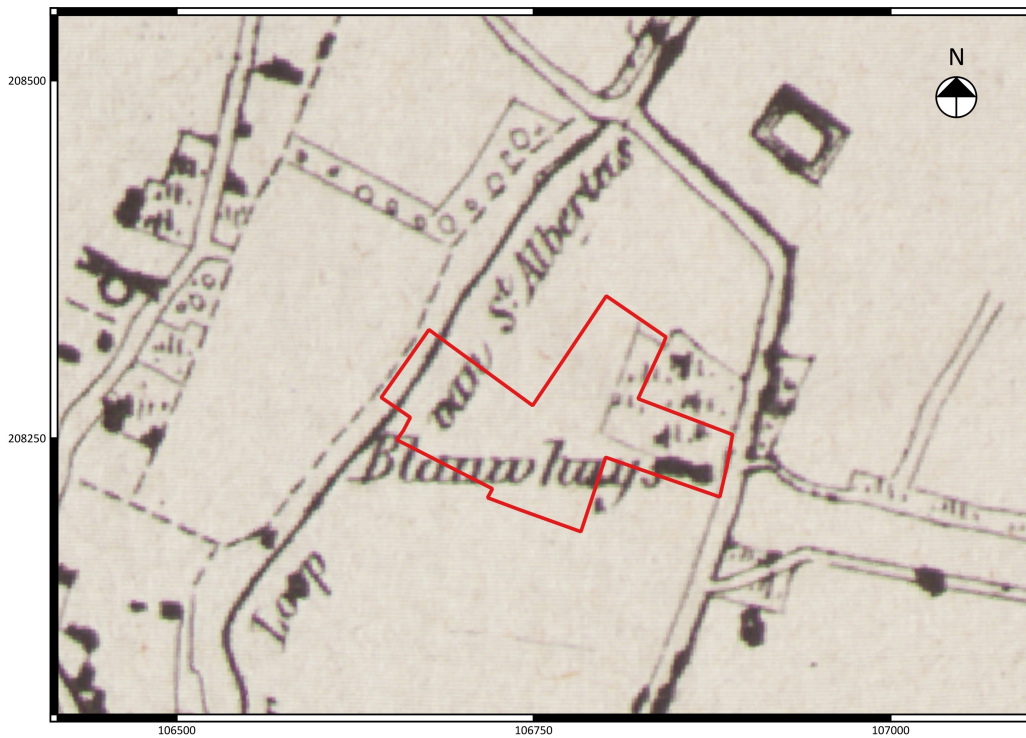

Fig. 1.11: Uittreksel uit de kaart van Vandermaelen met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

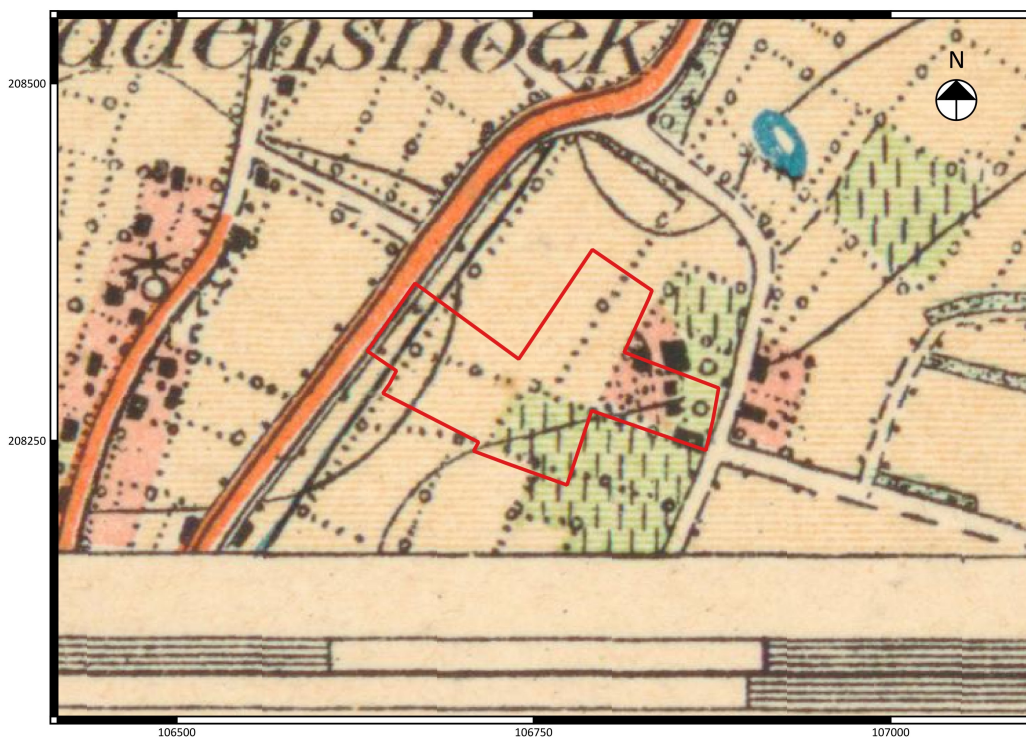

Fig. 1.11: Uittreksel uit de topografische kaart uit 1893 met aanduiding van het projectgebied (Bron: Cartesius).

Fig. 1.12: Uittreksel uit de kaart van Duitse linie kaart uit 1916. In het blauw aangeduid is het inundatiegebied langsheen de Nederlandse grens. Groene stippen geven voorpostbunkers van de *Vorstellung* behorende tot de *Hollandstellung* aan. (Bron: cartesius).

1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied

Tot op heden zijn in de nabijheid van het projectgebied geen archeologische vindplaatsen gekend (fig. 1.14). Er zijn in het gebied nagenoeg geen archeologische prospecties uitgevoerd naar aanleiding van grote infrastructuurwerken. Het schijnbaar ontbreken van archeologische vindplaatsen kan dus eerder het gevolg zijn van het ontbreken van een systematische archeologische inventarisatie van de regio.

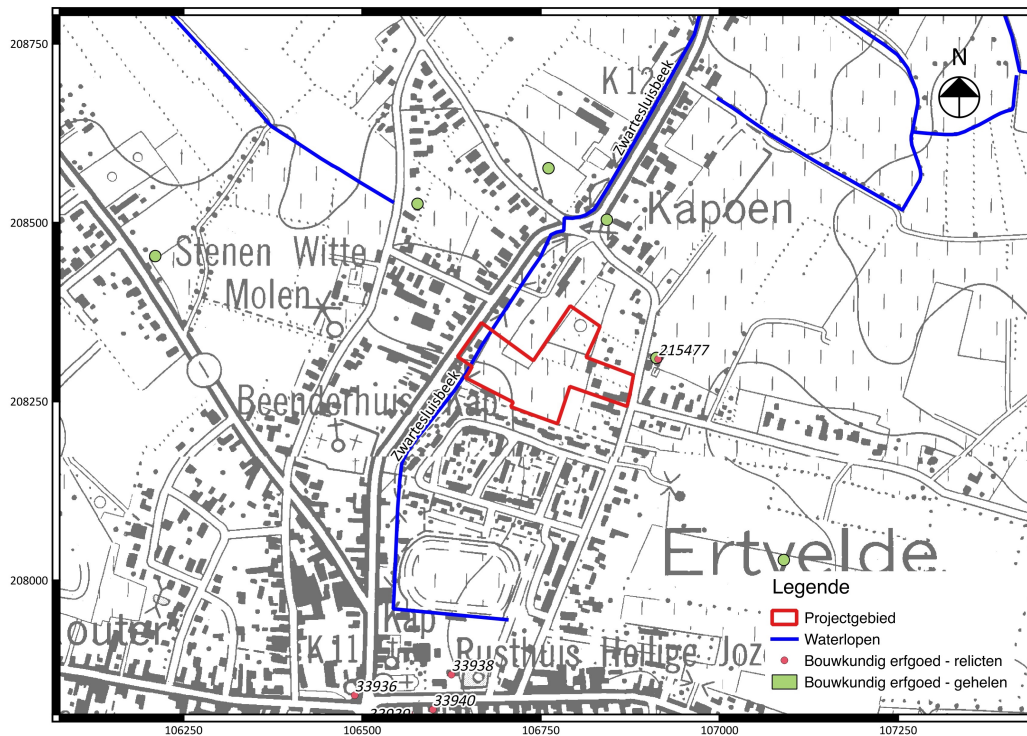

Fig. 1.13: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied (Bron: Onroerend Erfgoed).

1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Volgens de bodemkaart is het projectgebied gelegen in een gebied met een dikke antropogene humus A-horizont (plaggenbodern). Dergelijke plaggenbodern worden vaak in verband gebracht met oude (middeleeuwse of nieuwe tijd) landbouwactiviteiten. Door het aanbrengen van de plaggen is er veelal een goede afdekking aanwezig van archeologische sporen. Tevens is het projectgebied gesitueerd op de noordelijke flank van een hoger gelegen dekzandrug. De combinatie van een plaggenbodern en de flank van een dekzandrug zorgen voor een hoge archeologische verwachting voor waarden uit de prehistorie, Romeinse periode en middeleeuwen. Historisch gezien is er aan de rand van het projectgebied steeds bewoning geweest. Eventuele sporen van deze bewoning, bijgebouwen of erfinrichtingen kunnen verwacht worden. Door de aanwezigheid van bunkers uit WO I (*Hollandstelling*) in de directe omgeving van het projectgebied is er een hoge verwachting voor sporen die met de bouw en bezetting van deze bunker te maken hebben, alsook kunnen er eventuele sporen van kortstondige gevechten uit WO I en WO II teruggevonden worden.

1.2.5 Synthese

Het projectgebied is gelegen 500 m buiten de historische kern van Evergem. Gezien de historische en landschappelijke ligging en door de nabijheid van historische bewoning en een WO I lijn is er een hoge verwachting voor archeologische waarden uit de prehistorie, Romeinse periode, middeleeuwen nieuwe tijd en wereldoorlogen. Er is, wegens het ontbreken van enige archeologische waarnemingen in de regio, voor alle periodes een grote kenniswinst te behalen.

De oostelijke zijde van het projectgebied kent enkele bebouwingen die afgebroken zullen worden. Bij deze gebouwen is één woning aanwezig welke uit het begin van de 20ste eeuw dateert. Mogelijk heeft deze woning een oudere voorloper welke reeds op kaarten uit de 18de eeuw aanwezig is. Ten

westen van deze woning zijn verschillende magazijnen en een winkel aanwezig. Zowel voor deze woning als de magazijnen is er geen duidelijkheid omtrent de funderingsdiepte en eventuele aanwezige kelders. Vermoedelijk zal de versturende impact op een eventueel archeologisch sporenbestand zee beperkt zijn. Net te noorden van deze bebouwing is er een tweede woning aanwezig. Er zijn van deze woning geen gegevens omtrent een eventuele kelder of funderingsdiepte aanwezig. Bij een terreininspectie werden geen aanwijzingen voor een kelder opgemerkt. In de achtertuin van deze woning is een zwembad van 10 x 4 meter aanwezig met een diepte van +- 1,50 m. De woning zal een minimale versturende impact op het eventuele archeologische sporen bestand hebben, terwijl in de zone van het zwembad enkel dieperliggende sporen bewaard zullen zijn.

Beantwoording onderzoeksvragen:

Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?

De afwezigheid van archeologische sites kan niet afdoende gestaafd worden. Er zijn geen aanwijzingen voor grootschalige verstoringen binnen het projectgebied.

Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?

Er zijn geen indicaties aangetroffen voor de aanwezigheid van archeologisch relevante sites.

Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?

Potentieel is hier relevante informatie aanwezig over de bewoningsgeschiedenis vanaf de prehistorie tot en met de wereldoorlogen. Gezien het ontbreken van systematisch onderzochte archeologische vindplaatsen in de omgeving van het projectgebied is er een grote kenniswinst te behalen. De bodemkaart toont aan dat er mogelijk een podzolbodem bewaard is. Hierdoor is er een verhoogde kans op in situ steentijdsites.

Moeten er bijkomende maatregelen genomen omwille van eventuele aanwezige sites?

Niet van toepassing.

Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.

Zie 3.2.

Kunnen maatregelen voorgesteld worden voor een eventueel behoud in situ van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?

Niet van toepassing.

Gezien het ontbreken van aanwijzingen voor grootschalige verstoringen en de het mogelijke voorkomen van een paleobodem wordt aangeraden om landschappelijke boringen uit te voeren. Via deze landschappelijke boringen kunnen de bodemeenheden in het onderzoeksgebied in kaart gebracht worden om zo te bepalen of er een intacte bodemopbouw is, en of er sprake is van een paleobodem met een verhoogde kans op in situ steentijd. Hierdoor kan er gesteld worden dat het mogelijk, nuttig en noodzakelijk is om paleolandschappelijk booronderzoek uit te voeren. Door het uitvoeren van dit booronderzoek kan bekeken worden of bepaalde zones verstoord zijn (en dus niet verder onderzocht moeten worden) en of het nuttig is om archeologische boringen (verkennend en waarderend) uit te voeren of rechtstreeks over te gaan tot het plannen van proefsleuven.

De onderzoeksopdracht bij het landschappelijke booronderzoek is het nagaan van de bodemopbouw en het controleren of deze bodemopbouw intact is en eventueel interessant is voor het aantreffen van in situ steentijdsites.

De landschappelijke boringen dienen dusdanig geplaatst te worden zodat de onderzoeksopdracht beantwoord kan worden. Hierbij dienen de boringen niet op voorhand uitgezet te worden volgens

een vast grid. De boringen kunnen ingepland worden in functie van het bodemgebruik en de toegankelijkheid van het terrein.

1.2.6 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek

Zie 1.2.5

1.2.7 Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek

Het projectgebied is gunstig gelegen voor het voorkomen van archeologische waarden. Tevens is er een mogelijk bodemtype aanwezig dat een verhoogde kans op resten van jagers-verzamelaars geeft. Hierdoor dienen landschappelijke boringen uitgevoerd te worden om te bekijken of dit bodemtype aanwezig is.

-Bibliografie

Literatuur:

DE VOS A. 1971: *Geschiedenis van Ertvelde*, Ertvelde.

LANCLUS K. EN M. VERBEECK 1993: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Gent, Kantons Evergem - Lochristi*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 12N4, Brussel - Turnhout.

SAKKERS H., J. DEN HOLLANDER EN R. MURK 2011: *De Hollandstelling. Van Knokke tot Antwerpen. Stille getuige van de Eerste Wereldoorlog*, s.l.

Websites:

<https://cai.onroenderfgoed.be>

<https://geo.onroenderfgoed.be>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120650>

<https://onderzoeksbalans.onroenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

www.kbr.be

Bijlagen

Bijlage 1 : Plannenlijst

Projectcode	2016F29
Onderwerp	Plannenlijst
Plannummer	1 (fig. 1.1)
Type plan	Topografische kaart 1996
Onderwerp plan	Locatie projectgebied
Aanmaakschaal	1/5000
Aanmaakwijze	Analoog, gegeorefereerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016
Plannummer	2 (fig. 1.2)
Type plan	Archeoregio's
Onderwerp plan	Locatie projectgebied
Aanmaakwijze	Analoog (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016
Plannummer	3 (fig. 1.3)
Type plan	Kadaster 2016
Onderwerp plan	Locatie projectgebied
Aanmaakschaal	1/1000
Aanmaakwijze	Digitaal, gegeorefereerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016
Plannummer	4 (fig. 1.4)
Type plan	verkavelingsplan
Onderwerp plan	verkavelingsplan
Aanmaakwijze	Brummo nv
Aanmaakdatum	2016
Plannummer	5 (fig. 1.5)
Type plan	Digitaal Hoogte Model (DHM II)
Onderwerp plan	Weergave reliëf
Aanmaakschaal	1/10000
Aanmaakwijze	Digitaal, gegeorefereerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016
Plannummer	6 (fig. 1.6)
Type plan	Terreinprofielen
Onderwerp plan	Weergave reliëf
Aanmaakschaal	1/1000
Aanmaakwijze	Digitaal, gegeorefereerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016
Plannummer	7 (fig. 1.8)
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Bodemopbouw
Aanmaakschaal	1/5000

Aanmaakwijze	Digitaal, georeferentieerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016
Plannummer	8 (fig. 1.9)
Type plan	Tertiair geologische kaart
Onderwerp plan	Bodemopbouw
Aanmaakschaal	1/10000
Aanmaakwijze	Analoog en digitaal, georeferentieerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016
Plannummer	9 (fig. 1.10)
Type plan	Quartaire geologische kaart
Onderwerp plan	Bodemopbouw
Aanmaakschaal	1/10000
Aanmaakwijze	Analoog en digitaal, georeferentieerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016
Plannummer	10 (fig. 1.11)
Type plan	Erosie
Onderwerp plan	Erosiegevoeligheid
Aanmaakschaal	1/10000
Aanmaakwijze	Digitaal, georeferentieerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016
Plannummer	11 (fig. 1.12)
Type plan	Bodemgebruikskaart
Onderwerp plan	Bodemgebruik
Aanmaakschaal	1/10000
Aanmaakwijze	Digitaal, georeferentieerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016
Plannummer	12 (fig. 1.13)
Type plan	Ferraris (1771-1777)
Onderwerp plan	Historische kaart
Aanmaakschaal	1/2500
Aanmaakwijze	Analoog, georeferentieerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016
Plannummer	13 (fig. 1.14)
Type plan	Atlas der Buurtwegen (ca. 1840)
Onderwerp plan	Historische kaart
Aanmaakschaal	1/2500
Aanmaakwijze	Analoog, georeferentieerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016
Plannummer	14 (fig. 1.15)
Type plan	Vandermaelen kaart

Onderwerp plan	Historische kaart
Aanmaakschaal	1/2500
Aanmaakwijze	Analoog, gegeorefereerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016
Plannummer	15 (fig. 1.16)
Type plan	Topografische kaart (1893)
Onderwerp plan	Historische kaart
Aanmaakschaal	1/2500
Aanmaakwijze	Analoog, gegeorefereerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016
Plannummer	16 (fig. 1.17)
Type plan	Kaart met Duitse linies 1916
Onderwerp plan	Historische kaart
Aanmaakschaal	1/2500
Aanmaakwijze	Analoog, gegeorefereerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016
Plannummer	17 (fig. 1.18)
Type plan	CAI
Onderwerp plan	CAI locaties
Aanmaakschaal	1/5000
Aanmaakwijze	Digitaal, gegeorefereerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016

Bijlage 2 : Fotolijst

Projectcode	2016F29
Onderwerp	Fotolijst
Fotonummer	10 (fig. 1.7)
Type foto	Luchtfoto 2012
Onderwerp foto	Landgebruik
Aanmaakschaal	1/2500
Aanmaakwijze	Digitaal, gegeorefereerd (Wouter Yperman)
Aanmaakdatum	09/06/2016